

دژهخونی ناوهکی له شوړش

نوسینی: Jean-Jacques GANDINI

و. له فارسیه وه: ههژین

hezhean@spymac.com

<http://hezhean.blogspot.com>

نهستور ماخنؤ یه کیکه له که سایه تیه نمونه ییبه کانی میژووی شوړشگیږی که بو باسکردنی رهوتی ژبانی، ده بی له تکنیکی چیرؤکی وینه کیشر او سود وه رگریټ. که واته با به خاتری ئه م لاپه ره یه له میژوو سوپاسی فرانسوا هوبورژه (1) بکه یین. که کاریکی باشی له مه پ بزوتنه وه ی یاخیانه ی ئه نارشیستی ئوکرانیا له نیوان سالانی 1918 تا وه کو 1921 نویوو، بزوتنه وه یه که نه ناسراو بوو و تا ماوه یه کی زور وینا کردنیکی ئاوه ژوو له باره یه وه ده خرایه پروو. گوندنشینانی ئوکرانی به تاییهت له باشوری ولات، به ملنه دان به هه لومه رچی ریکه و تننامه ی (بریست - لیتوفسک، Brest Litovsk ی مارس ی 1918) به ستراو له پاریس، که تییدا بولشه ټیکه تازه به ده سه لات گه یشتووه کان ئوکرانیان به ئیمپراتوری نه مساوی - ئالمانی به خشی، له چوارچیوه ی سوپایه کی پارتیزاندا کو بوونه وه و له نیو خویاندا که سیکیان به فرمانده ی سوپا هه لبارد.

نهستور ماخنؤ نه ک ته نیا نیشانیدا که ستراتیژی داریژهریکی بیهاوتایه، به لکو له هیژیک که له باوه ره (ئهنارشیستی) یه کانی خوی وه ریده گرت، توانی سیسته می زهوی دابه شکردن و یاسای بنه رته ی سوټیه ته کان پیاده کات. له م یاسایه دا، سوټیه ته کان له ریوشوینی کومه له ئازاده فیدرالیه کان به هره مه ند بوون. له بهر ئه وه، پاش ریکه و تننامه ی ناشتی 11 نوقه مبه ری 1918 ئه و له گه ل هیزه میللیگه راکانی سیمون پیټلیوورا (Simon Petlioura) و پاشان له گه ل روسه سپیه کان به فرمانده یی ئانتون دینیکین (Anton Denikine) که له ژیر پشتیوانی هیزه هاوپه یمانه کانی فرانسه - بریتانی دا بوون که و ته شه ر و روبه رو بوونه وه؛ هیزه هاوپه یمانه کان له هه ولئ ئه وه دا بوون که به هه ر نرخیک بووه بهر به گه شه ی بزوتنه وه ی شوړشگیږانه به ره و ئه وروپای پوژه ه لات ی بگرن.

سوپای پارتیزانی ماخنؤ له پال پاراستنی پایه وئامانجه کانی خوی له گه ل سوپای سوور دا ریکه و تننامه یه کی له دژی دوزمنی هاوبه شیان ئیمزاکرد، به لام دواتر له لایه ن سوپای سووره وه دژه خونی له م سوپا پارتیزانه کراو بزوتنه وه که له نیوبرا. له روانگه ی ترؤتسکی یه وه، ئه م سوپایه ته نیا " یاخیبونیک بوو له ژیر ئه م ناوه پوشر او هدا که هه ولئ هدا حکومتی بوړرژوازی له بهر ژه وندی کولا که کان بگه ییټته ده سه لات." [کولا که به جوتیاره ده وله مه نده کانی پیش شوړشی روسیه ده و ترا]. به لام له راستیدا، لایه نگرانی حکومتی تاک پارتی بهرگه ی هیئانه دی به کرده وه ی دروشمه کانی سه ربه خوی و دیموکراسی راسته و خویان نه ده گرت. ماخنؤ که له دوی ده گه پان له ئوگوستی 1921 دا ناچار بوو مه یدان خه بات به جیټلئ و له ولاتی رومانیا بیټه په نابهر؛ دواتر له سالی 1925 دا چوه پاریس، ماوه یه که له شیرکه تی رینو دهستی به کارکردن کردو و سه ره نجام له باریکدا که به راده یه که له لایه ن هه مووانه وه له بهر کرابوو له جولای 1934 دا به کارایی نه خوشی سیل مرد.

ئه گه ر وی دوو سالی تر زیندوو بمایه، ده ی توانی پوژه کانی شوړشگیږی له جولای 1936 دا ببینی، پوژانیک که خه لکی ئه سپانیا له باریکدا که له لایه ن خه باتگیږانی ئه نارشیست، سوئشالیست و

مارکسیسته‌کانه‌وه پشتیوانیان لیده‌کرا، ده‌سته ده‌سته ده‌پرژانه سهر شه‌قامه‌کان و کوده‌تای دژی ده‌وله‌تی کۆمارییان تیکشکاند، کوده‌تایه‌ک که به پراگه‌یاندنیک (Pronuncimento) له‌لایه‌ن ژه‌نرال فرانکو وه ئەنجام درا، ئەم بزوتنه‌ی خه‌لک به‌خیرایی بووه هۆی پوخانی سیسته‌می زال.

هانس ئیریش کامینسکی (2) (Hans Erich Kaminsky) ده‌که‌ویته لیکۆلینه‌وه ئه‌وه‌ی، که له شاره‌ گچکه‌کان و دیهاته‌کانی کاتالونیا شو‌رش چ شیوه‌ی به‌خۆوه‌گرت : پالپستی کۆمیته شو‌رشگیره‌کان به‌زۆری له‌لایه‌ن ئەنارشیسته سه‌ندیکیالیسته‌کانه‌وه بوو. فیلیکس کاراسکویر (3) (Felix Carras quer) یش به‌سه‌ره‌اتی راسته‌وخۆ له‌مه‌ر پیکه‌ستنی کۆمه‌له هه‌ره‌وه‌زییه کشتکاریه‌کان له‌لایه‌ن وه‌رزیرانی ئاراگۆن هوه بۆمان ده‌گپه‌یته‌وه، وه‌رزیرانیک که پپه‌سه‌ره‌وانی کۆمه‌لگه‌ی بی چین بوون. سیدریک دوپۆن (4) (Cédric Dupon) یش به‌نۆره‌ی خۆی وه‌بیرمان دینیته‌وه که ئەم شو‌رشه کۆمه‌لایه‌تیه ته‌نیا له‌سنوری پپه‌سه‌سازی و کشتوکالدا نه‌ده‌گیرسایه‌وه، به‌لکو مه‌یدانگه‌لی وه‌ک گواستنه‌وه و بارکردن، خزمه‌تگوزاری، نه‌خۆشخانه‌کان، په‌روه‌رده و فی‌کردن، سینه‌ما و هیتیریشی ده‌گرتنه‌وه و به‌ربلاویان ته‌نیا له ناوجه‌ی کاتالونیا و ئاراگۆنی سنوردار نه‌بوو.

به‌لام له مانگه‌کانی ئایار و جونی 1937دا شو‌رشی ئەسپانیا به‌ده‌ستی ستالینیسته‌کان له‌په‌شته‌وه خه‌نجهری لیدرا. پارتی کۆمونیستی ئەسپانیا که له جولای 1936دا که‌مایه‌تیه‌کی زۆر بچووکی پیکه‌ده‌هینا، به‌په‌شته‌ستن به‌چینی ورده‌بو‌رژوازی له ناوخۆ و یه‌کیته‌ی سو‌قیه‌تی له ده‌ره‌وه، به‌ره‌به‌ره ده‌سه‌لات و گرنگی خۆی زیادکرد. ئەمه له کاتیکدا‌یه که سه‌ره‌پای یارمه‌تیه فراوانه‌کانی ئالمانی نازی و ئیتالیای فاشیست بۆ لایه‌نگرانی فرانکو، هیزه‌کانی فه‌ره‌نسه - بریتانی له‌هه‌ر جۆره خۆتپه‌وه‌ردانیک خۆیان لادا.

خۆزی فی‌رگۆ (José Fergo) له دواین ژماره‌ی (5) (Contretemps) دا به‌بۆنه‌ی وه‌رگپه‌رانی په‌رتوکی Spain betyard به‌زمانی ئەسپانی، (6) ئامانجی دوو لایه‌نه‌ی ستالین به‌شیوازیکی سه‌رنج‌پراکیش لیکه‌داته‌وه: ئامانجی یه‌که‌م ئەوه بوو که به‌هه‌ر ئامرازیکی گونجاو به‌ر به‌گه‌شه‌ی شو‌رشی کۆمه‌لایه‌تی بگریت و جو‌ریک له دیموکراسی گه‌لی دارپه‌ژێ که به‌ته‌واوی وابه‌سته به‌و [ستالین] بیته و ئەنجامی وه‌ها ئامانجگه‌لیک ده‌زانین... شیواوی وتنه که په‌رتوکی Spain betyard، له‌لایه‌ن ماری هابی‌رت (Mary Habert)، رۆلاند رادسون (Roland Radson) و گریگۆری سی‌فاس‌تیانو‌ف (Gregory Sevastianov) یه‌وه نوسراوه و پپه‌تیه‌ستوره به‌دواین ئەرشیفه‌کان که تاییه‌تن به‌شه‌ری نیوخۆی ئەسپانیاوه و هه‌نووکه له مۆسکۆ ده‌ستی هه‌موانی پپه‌راده‌گا.

سه‌رچاوه‌کان:

1) Makhno. ش. Ukraine libertaire ۱۹۱۸. ۱۹۲۱. Editions Liberaire et du Monde, دو به‌رگ، ۷۰ لاپه‌ره، هه‌ر به‌رگیک ۱۰ یۆرۆ, Liberaire Paris, ۲۰۰۲,

۲, Ceux de Barcelon, Allia, Paris, ۲۰۰۳. ۱۹۰ لاپه‌ره، ۱۸ یۆرۆ

٣ Les Collectivités,d'Aragon:Espagne ٣٩-٣٦. Ed.CNT-RR,paris,٢٩٢,٢٠٠٣. لاپهره، ١٢ يورؤ
٤ Ils ont osé! Edition du Monde Libertaire Paris, ٤٠٨. ٢٠٠٢. لاپهره، ١٥ يورؤ
٥ . Paris٧٥٠٢٠. rue des Prairies, ٥٥ Gomez ٥٥, c/oF.٢٠٠٣, mars ١١ . A Contretemp,n
٦ Spain Betrayed, Yale ٦٢٨, ٢٠٠٢. España Traicionada : Stalin y la guerra Civil, Planta, ٦
٢٠٠١University Press, .

* ئهم وتاره له مانگنامه‌ی سیاسی، کومه‌لایه‌تی، فسه‌هنگی، لوموند دیپلوماتیک به زبان فارسی وهرگیراوه